

Kvalitetssystem måste kommunicera verkliga mervärden

System för livsmedelssäkerhet och kvalitetssäkring ska höja konsumenternas förtroende och deras vilja att betala för olika mjuka värden, bland annat för nötkött. Det räcker inte med EU:s strategier för spårbarhet och olika kvalitetskrav. Det kan krävas större insatser för att tillfredsställa en del konsumenter. I Sverige tänker vi mest på Svenskt Kött, KRAV och Svenskt Sigills Naturbeteskött.

INTRESSANTA MÖNSTER

Några forskare har undersökt varför lantbrukare väljer att delta i ett frivilligt kvalitetssystem för nötkött och vilka effekter deltagandet har för lantbrukarnas lönsamhet. Studien bygger på data från ett representativt urval av irländska nöttuppfödare. Artikeln är nyss offentliggjord, men den bygger på data som är från 2012. Inte desto mindre visar den intressanta mönster.

Det studerade kvalitetssystemet är ett resultat av ett samarbete mellan den irländska livsmedelsorganisationen Board Bia och olika utbildnings- och forskningsinstitut. Det heter BLQAS (Board Bia's Beef & Lamb Quality Assurance).

Studien visar att de lantbrukare som är mest villiga att delta i kvalitetssystemet har en hög formell utbildning och de är mottagliga för mycket rådgivning. Producenter med mindre besättningar och de med specialiserad nötköttsproduktion är mindre benägna att delta.

Forskarna spekulerar i om de mindre gårdarna och am- och dikoproducenter skulle vilja ha kvalitetssystem med andra kriterier och med mera flexibla regler för samordningen mellan värdekedjans olika aktörer.

SPECIALISERING LÖNSAMMAST

De lantbrukare som har bäst lönsamhet är främst de med specialiserad kött djursuppfödning. Lönsamheten har inget samband med om företagen deltar i kvalitetssystemet, utan påverkas mera av produktions effektiviteten.

De lantbrukare som deltar i kvalitetssystemet har i genomsnitt större försäljningsintäkter men de har också högre rörliga produktionskostnader. Den prispremie som följer av att de är med i kvalitetsprogrammet är inte tillräcklig för att väga upp de extra kostnader som orsakas av kvalitetssystemets kriterier och de förluster som kan uppstå av att deras verksamhet kanske inte har en optimal produktionsvolym.

AVSTÅR RISK

Enligt tidigare forskning åtnjuter irländska nötköttsuppfödare överlag stordriftsfördelar. I denna studie noterades att de lantbrukare som inte går med i kvalitetssystemet skulle kunna få bättre lönsamhet om de hade deltagit i det. Det kan tolkas som

ett irrationellt beteende, men beslutet att avstå från kvalitetssystemet kan möjligen bero på att systemet medför risker i form av fluktuerande foderkostnader och fluktuerande priser för djuren, höga kostnader för certifiering och brist på förtroende för exempelvis förädlingsindustrin.

Lantbrukarnas inställning till kvalitetssystemet beror på deras målsättningar med företagandet samt deras kompetens som företagsledare. Det krävs ekonomiska incitament för att de ska vara villiga att ingå i systemet. De som inte deltar måste leverera sina djur till mindre lukrativa nischmarknader.

MINIMISTANDARD

Efter hand som åren går blir det allt viktigare för producenterna att ha kvalitetscertifiering. Så småningom kan kvalitetssystem utvecklas till en minimistandard för att finnas kvar i försäljningskanalerna. Följaktligen måste lantbrukare antingen höja produktions effektiviteten för att uppfylla de stränga kraven eller hitta alternativa kanaler.

I studien testades en rad faktorer, som dock inte visade sig ha någon förklaringsförmåga, nämligen familjestorlek, inkomster utanför gården, kön och egen respektive arrenderad mark.

RISK FÖR HÖGA KRAV

Denna studie ger anledning till några generella slutsatser. Det är utmärkt att det finns producentorganisationer som förmedlar konsumenternas önskemål om miljö, livsmedelssäkerhet, produktions sätt och andra mjuka värden.

Det finns dock en risk att dessa organisationer ställer onödigt höga krav och ständigt höjer kravnivån. I så fall tvingas producenterna göra alltför stora uppoffringar i form av högre produktionskostnader, certifieringsavgift, kontroller och större prisrisker utan att få tillräcklig ersättning för sin insats. Regelverken kan också påverka skevt så att vissa producentgrupper inte vill delta i kvalitetsprogrammen.

Regelverken måste spegla vad konsumenterna faktiskt vill betala för och de måste kommuniceras ut till konsumenterna. Detta gäller också de lagregler som gäller för svenska producenter överlag. Allt annat är kontraproduktivt i så måtto att man stimulerar importen av livsmedel, som inte uppfyller de svenska kraven.

Källa: Tsakiridis, A., M. Wallace, J. Breen, C. O'Donoghue, K. Hanrahan: Beef quality assurance schemes: Can they improve farm economic performance? Agribusiness, December 2020.

Jerker Nilsson, Institutionen för ekonomi, SLU Uppsala

